

Notat

Dato: 15.08.2014
Arkivsak: 2014/15306-6
Saksbehandlar: heihand

Til: Signe Vinje

Frå: Heidi Handeland

Kulturminnefagleg innspel til Fjell kommune sin kommuneplan - arealdelen

Vi syner til høyring av Fjell kommune sin kommuneplan, arealdelen, datert 03.07.14. Hordaland fylkeskommune har gjeve innspel datert 26.11.12 til planprogram for kommuneplanen sin arealdel. Kystkultur er eit av kommuneplanen sine hovudtema, og kommunen skildrar gode mål og strategiar for forvaltning av kystkultur i planframlegget som no er på høyring.

Fjell kommune er ein vekstkommune, dette set press på arealressursar og der igjennom i mange tilfelle òg kulturminneverdiar. Kommunen har ei medvite haldning til dette, og har teke fleire gode grep for å sikre kulturminneinteressar. Vi ser at fleire av våre innspel til planprogrammet er tekne til etterretning av kommunen. Planframlegget på høyring har i hovudsak gode føresegner og grep for å ivareta kulturminne og kulturmiljø, mellom anna gjennom bruk av føresegnssoner og gjennomføringssoner med særskilde omsyn og krav til planlegging kor kulturminneomsyn er ein integrert del. Konsekvensutgreiinga er vidare grundig og oversiktleg, den gjer godt greie for eventuelle konfliktpunkt mellom kjende kulturminne og nye tiltak, og det er i hovudsak gjort gode vurderingar i høve avbøtande tiltak.

For ordens skuld nemner vi at fleire område med store kulturminneverdiar i Fjell kommune vert dekt av kommunedelplan og reguleringsplan under arbeid, med unntak av Eide kommenterer vi såleis ikkje desse areala vidare i fråsegna.

Arealføremål

Nye byggeareal

I byggeareal kor det er kjent automatisk freda kulturminne i nærleiken, skal ein pårekne eventuelt krav om arkeologisk registrering etter kulturminnelova §9 ved utarbeiding av reguleringsplan eller søknad om tiltak. Det kan vidare vere naudsynt med tilpassingar av nye tiltak for å ta omsyn til kulturminneverdiar, til dømes eksisterande sjøbruksmiljø eller anna, konsekvensutgreiinga gjer elles godt greie for dette.

Hordaland fylkeskommune har ikkje gjennomført arkeologiske registreringar i heile kommuneplanen sitt areal. Fylkeskommunen kan dermed ikkje seie seg samd i ny arealbruk i kommuneplanen sin arealdel før §9 i kulturminnelova er oppfylt for det einskilde byggeareal, og tilhøvet til automatisk freda kulturminne er avklart. Undersøkingssplikt etter § 9 i kulturminnelova skal oppfyllest i samband med utarbeiding av reguleringsplan eller ved søknad om tiltak, dette gjeld både land- og sjøareal.

LNF-areal med høve for spreidd busetnad

Kvotane for nye bustader er i nokre av areala for LNF med høve for spreidd busetnad relativt høge. Hordaland fylkeskommune har ikkje gjennomført arkeologisk registrering eller vurdering av potensialet for nye funn av automatisk freda kulturminne i alle desse områda. Arealføremålet manglar føresegnar for å sikre at kulturminnemynde får høve til å uttale seg i saker som kan råke kulturminneinteresser, eller område der potensialet for nye funn er høgt.

Vi fremjer motsegn til arealføremålet LNF med høve for spreidd busetnad. Motsegna blir trekt dersom følgjande tekst blir teke inn i føresegnene:

Søknad om tiltak i ubebygde areal skal sendast Hordaland fylkeskommune for vurdering, jf §§3, 8 og 9 i kulturminnelova.

OmsynssonerGjennomføringssone H810-33 Eide

Det er lagt inn ei utviding av næringsareal på Eide, med krav om konsekvensutgreiing og områdeplan. Eide er delvis arkeologisk registrert i samband med kommunedelplan under arbeid. Det er totalt påvist 9 automatisk freda kulturminne i gjennomføringssona, 3 i eksisterande næringsareal og 6 i tilstøytande areal til næringsføremål. Avbøtande tiltak i høve desse kulturminna løysest gjennom kommunedelplan og områdeplan.

Gjennomføringssone H810-74 Vindeneskvarven

I gjennomføringssona på Vindeneskvarven er det per i dag kjent 30 automatisk freda kulturminnelokalitetar, samt eitt kulturminne nordaust på Kvarven med uavklart vernestatus. Lokalitetane omfattar mellom anna busetnader frå steinalder, gravminne frå bronse/jernalder og eit gardsanlegg på Høybøen frå mellomalder. Samla dekkar lokalitetane dei fleste førhistoriske periodar, frå eldre steinalder og fram til historisk tid. Gardsanlegget på Høybøen er eit særmerkt kulturminne, der bygningar og andre strukturar knytt til gardsdrift og busetnad er godt synlege framleis i dag. Landskapet rundt ber framleis preg av den tradisjonelle lyngdrifta på Vestlandet, som kan førast tilbake fleire tusenår i tid. Arealet har høg førekomst av kulturminne frå eit svært langt tidsspenn i eit landskap som i dag er lite synleg påverka av moderne inngrep. Området har stor fagleg tidsdjupne, og svært stor opplevings- og forskingsverdi. Samla sett utgjer Vindeneskvarven eit kulturmiljø og kulturlandskap med nasjonal verdi. Vindeneskvarven er òg på Hordaland fylkeskommune si BARK-liste over prioriterte kulturminne for bevaring og tilrettelegging (BARK - Riksantikvaren sitt nasjonale program for bevaring og tilrettelegging av arkeologiske kulturminne).

Til gjennomføringssona er det stilt særskilde krav og omsyn ved gjennomføring av planlegging. Det er krav om kommunedelplan i sona. Det er vidare vist til følgjande omsyn i gjennomføringssona:

- Behovsanalyse, næring, skal vera utarbeida før oppstart av arbeidet med kommunedelplan.
- Det skal sikrast ei heilskapleg utvikling av næringsområde med utgangspunkt i eit nasjonalt eller regionalt behov.
- Samferdsel og Infrastruktur.
- Det vert ikkje opna for bustad i tilknytning til næringsutvikling.
- Det skal takast særskilt omsyn til friluftsliv, kulturmiljø og kulturminne
- Automatisk freda fornminne.
- Eksisterande bustadstruktur på Vindenes skal vidareførast.

I tillegg er det over ein stor del av arealet i gjennomføringssona lagt ei omsynssone for friluftsliv (H530-68). Omsynssoner for friluftsliv og kulturmiljø kan gjerne kombinerast, men det må i så fall inkluderast retningslinjer som er egna til å ivareta begge omsyn slik at desse ikkje kjem i konflikt med kvarandre. I dette

tilfellet hadde det vore teneleg å vektlagt den kulturhistoriske verdien, og integrert friluftssinteresser i ei omsynssone c for vern av kulturmiljø, heller enn motsett.

Kulturmiljø og automatisk freda kulturminne er nemnt som særskilde omsyn som skal ivaretakast ved planlegging i gjennomføringssone H810-74, utan at dette er konkretisert nærare. Store delar av Vindeneskvarven er per i dag lite påverka av synlege moderne inngrep. Landskapet er stadvis svært ope og eksponert, og nye tiltak vil ha svært stor effekt både inngrepsmessig og visuelt. Planomtalen nemner at uheldig samlokalisering mellom bustad, samfunnsnyttige funksjonar og næring må vere tema ved framtidige arealdisponeringar. Uheldig samlokalisering mellom næring og viktige kulturmiljø og kulturlandskap bør òg vere eit viktig tema her. Ei særleg utfordring med å etablere nye næringsareal nær viktige kulturmiljø/kulturlandskap, vil til dømes ofte vere manglande rom for framtidig utviding av næringsarealet. Planomtalen seier vidare om næringsføremål at det er ledig kapasitet for nyetablering i areal i kommunedelplanane, og at det på Eide skal vurderast lokalisering av hamn. Både landskapsanalysen og konsekvensutgreiinga legg stor vekt på Vindenesområdet sin høge kulturhistoriske verdi, KU-en peiker på *meget stor negativ konsekvens* av ei eventuell næringsutvikling på Vindeneset, òg sjølv om ein legg ny arealbruk slik at den ikkje råkar automatisk freda kulturminne direkte. Vidare er vegtilkomst til nordlege del av neset peikt på som ei utfordring.

Hordaland fylkeskommune vurderer at særskilde krav til gjennomføringssona samt retningslinjer til omsynssone for friluftsliv ikkje er egna til å ivareta kulturminneverdiane på Vindeneskvarven i tilstrekkeleg grad. Den føreliggande kulturhistoriske kunnskapen om dette området samt topografiske føresetnader viser allereie ei rekke utfordringar med eit eventuelt næringsføremål i dette arealet. Ei gjennomføringssone som opnar for nytt arealføremål næring er heller ikkje i tråd med føresegnene for LNF-areal (del 5, punkt 1b). Vi kan ikkje sjå at eventuelt framtidig næringsføremål i dette området let seg kombinere med godt og heilskapleg vern av kulturminne, kulturmiljø og kulturlandskap. Eit eventuelt næringsføremål på Vindeneskvarven vil etter vårt syn ha vesentleg skjemmande verknad på kulturmiljø og kulturlandskap. Vi vurderer den kulturhistoriske verdien til Vindeneskvarven som så høg at det her ikkje bør opnast for ny arealbruk, og etter vårt syn bør ei behovsanalyse rette seg mot anna lokalisering enn Vindeneskvarven.

Vi fremjer motsegn til gjennomføringssone H810-74. Motsegna blir trekt dersom gjennomføringssone H810-74 blir teke ut, og følgjande punkt teke inn i retningslinjer til omsynssone H530-68:

Det skal ikkje gjevast løyve til tiltak som er egna til å forringe dei kulturhistoriske verdiane i arealet. Alle tiltak i omsynssona skal sendast Hordaland fylkeskommune for vurdering, jf §§3 og 8 i kulturminnelova.

Omsynssone c for vern av kulturmiljø (H570)

Det er utarbeidd tre bevaringssoner for kulturmiljø i plankartet; Storasund (1), Knarrevika (2) og Landro (3). Det er knytt gode retningslinjer til desse bevaringssone. Vi kan ikkje sjå at omsynssone H570-1 Storasund eller føresegnssone 8 Storasund er nummerert i plankartet, og vi ber om at dette blir retta opp.

Gjennom bruk av føresegnssoner og gjennomføringssoner med særskilde omsyn og krav til regulering har Fjell kommune tatt fleire gode grep for å ivareta kulturmiljø, særleg kystkultur. For mange areal er gjennomføringssone eit nyttig grep, der ein på ein oversiktleg måte får vist fleire omsyn samla med ei markering. Vi skulle likevel gjerne sett meir aktiv bruk av omsynssone c for vern av kulturmiljø. Planomtalen nemner at omsynssoner for vern av kulturmiljø vil vere tema ved kommande rulleringar av KPA, med kulturminneplan som utgangspunkt. Planen bør utarbeidast som ein kommunedelplan for kulturminne, jf. PBL §11-1. Vi oppmodar om at bruk av omsynssone c i KPA bli gjeve merksemd i samband med utarbeiding av kommunedelplan for kulturminne, slik at prioriterte kulturminne gjennom kulturminneplanen blir følgt opp med omsynssoner i kommuneplanen sin arealdel ved neste rullering. Dette vil bli eit godt og føreseieleg verktøy i kommunen si arealplanlegging.

Fjell festning

Vi vil allereie no spele inn at det freda kulturminnet Fjell festning bør følgjast opp med omsynssone c i kommuneplanen sin arealdel, dette for å ivareta strukturar i området rundt festningen. Avgrensing av sona og retningslinjer til denne må vere i tråd med verneplanen som er utarbeidd for festningen.

Marine kulturminne

Då kommuneplanen sin arealdel omfattar areal i sjø har saka vore til vurdering ved Bergens Sjøfartsmuseum. Sjøfartsmuseet sitt ansvarsområde, etter føresegn til Lov av 9.juni 1978 nr. 50 om kulturminne, gjeld marine kulturminne og omfattar derfor sjø- og strandområda, samt vatn og vassdrag. Bergens Sjøfartsmuseum er etter føresegna til Kulturminneloven marinarkeologisk uttalemuseum i forbindelse med alle tiltak som vil kunne råke sjøbotnen. Sjøfartsmuseet er vidare rette mynde til å krevje undersøkingar ved tiltak, planar og utgreiingar som kan råke kulturminne under vatn, og museet skal derfor underrettast ved oppstart av alle regulerings- og byggeplanar, samt andre tiltak som omfattar sjøareal. Vi minner om at undersøkingsplikta i Kulturminnelovens § 9 også gjeld for sjøbotnen og i vassdrag. Døme på tiltak i sjø er mudring/graving, utfylling/dumping, legging av vassleidningar, bygging av kaiar, brygger, flytebrygger med meir. Særskild for kulturminne i vatn og sjø er Kulturminnelovens § 14 som inneber at skip- og skipslast eldre enn 100 år er statleg eigedom.

Varslinga skal skje gjennom Hordaland fylkeskommune, kultur- og idrettsavdelinga, eventuelt med kopi av sakene direkte til Sjøfartsmuseet for uttale. Alle saker må leggjast fram for fylkeskommunen, som er mottak for alle plan- og tiltakssaker. Våre vurderingar av kva for planar som krev særskilde undersøkingar vil mellom anna ta utgangspunkt i føreliggjande kunnskap om førekomstar av kulturminne, eventuelt ei vurdering av regulerings-/tiltaksområdet sitt potensiale for marine kulturminne.

Vi kan nemne at store delar av Fjell kommune utgjer prioritert marinarkeologisk område, som betyr at vi generelt vurderer potensialet for automatisk freda eller verna kulturminne i sjø som større her enn i andre område. Dette skuldast mellom anna at vestkysten er utsett for forlis. Vi har fleire forlisberetningar, samt registrerte vrak. I Fjell kommune ligg eldre handels- og gjestgjevarstader på Lokøy, Brattholmen og i Solsvik. I tillegg er vi kjent med ei rekke hamner som har vore nytta i eldre tid. I tilknytning til gamle ankrings- og hamneområde finn ein gjerne marine kulturminne og maritime kulturmiljø, og slike stader vurderer vi også som viktige for marinarkeologien.

Vedtaks punkt:

- **Vi fremjer motsegn til gjennomføringssone H810-74. Motsegna blir trekt dersom gjennomføringssone H810-74 blir teke ut, og følgjande punkt teke inn i retningslinjer til omsynssone H530-68:**
- *Det skal ikkje gjevast løyve til tiltak som er egna til å forringe dei kulturhistoriske verdiane i arealet. Tiltak i omsynssona skal sendast Hordaland fylkeskommune for vurdering, jf §§3 og 8 i kulturminnelova.*
-
- **Vi fremjer motsegn til arealføremålet LNF med høve for spreidd busetnad. Motsegna blir trekt dersom følgjande tekst blir teke inn i føresegnene:**

- *Søknad om tiltak i ubebygde areal skal sendast Hordaland fylkeskommune for vurdering, jf §§3, 8 og 9 i kulturminnelova.*
-
- Hordaland fylkeskommune har ikkje gjennomført arkeologiske registreringar i heile kommuneplanen sitt areal. Fylkeskommunen må ta atterhald om nye byggeområde i kommuneplanen sin arealdel inntil §9 i kulturminnelova er oppfylt for det einiskilde byggeareal, og tilhøvet til automatisk freda kulturminne er avklart.
-
- Det bør utarbeidast ei omsynssone for vern av kulturmiljø rundt Fjell festning i tråd med føreliggande verneplan.
-
- Store delar av Fjell kommune utgjer prioritert marinarkeologisk område.

Sakshandsamar nyare tids kulturminne: Inger Lena Gåsemyr